

Datum
2009-10-12

Vår beteckning
501:0695:8

Sida 1 (22)

Försvarsdepartementet

Er referens

Ert datum
2009-07-01

Er beteckning
F62008/3223/MIL

Vår referens
Juristfunktionen, Kjell Kastman 054-14 65 32

Vårt föregående datum

Vår föregående beteckning

VL beslut

Yttrande över betänkandet ”Totalförsvarsplikt och frivillighet” (SOU 2009:63)

Pliktverkets inledande kommentar

Pliktverket vill inledningsvis framhålla att kommittén på ett mycket bra sätt har beskrivit gällande rätt och de problem som sammanhänger med dagens system. Pliktverket delar också i stort kommitténs bedömningar och förslag.

Pliktverket anser i likhet med kommittén att pliktssystemet har vissa begränsningar när det gäller att tillgodose Försvarsmaktens behov av personal. Verket är dock inte lika övertygat som kommittén om att ett frivilligsystem kommer att lösa alla problem. Även med ett frivilligsystem kommer det vara svårt att öka andelen kvinnor. Det kan dessutom bli svårt att finna lämpliga personer till vissa befattningar.

Enligt Pliktverket är risken uppenbar att många av dem som söker till den kommande grundutbildningen saknar de kvalifikationer som krävs. Många kommer även att vara direkt olämpliga för en sådan utbildning och för annan tjänstgöring inom Försvarsmakten. För att motverka dessa problem krävs det att man gör grundliga tester innan en person blir antagen till utbildningen.

Avgörande faktorer för att det nya systemet ska bli framgångsrikt är Försvarsmaktens förmåga att ta hand om de nya personalgrupperna och hur allmänheten kommer att uppfatta den nya ordningen. I grunden måste det finnas förtroende för Försvarsmaktens verksamhet. Både för uppgiften att svara för det nationella försvaret och uppgiften att medverka i internationella insatser. Allmänheten måste även ha tilltro till att den nya

Postadress
Karolinen, 651 80 Karlstad

Besöksadress
Våxnäsgratan 10

Telefon
0771-24 40 00

Telefax
054-14 65 09

E-post
plikverket@plikverket.se

ordningen ger Försvarsmakten bättre förutsättningar att lösa dessa uppgifter.

För Pliktverkets del är det viktigt att verkets kunskap om och erfarenhet av test och urval tas till vara. Det är också viktigt att vissa delar av verkets övriga verksamhet består. Pliktverket ser därför med tillfredsställelse att kommittén föreslår att verket ska vara ansvarig myndighet för att genomföra annan utredning än mönstring och för en centraliserad personalredovisning. För Pliktverket är det självklart att dessa uppgifter och andra uppgifter som ligger inom ramen för lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska hanteras av en civil myndighet. Totalförsvarsplikt handlar inte bara om värnplikt, utan även om civilplikt och allmän tjänsteplikt. Försvarsmakten kan rimligen inte vara ansvarig myndighet för inskrivning och krigsplacering av civilpliktiga eller besluta om rätt att vara vapenfri. Att Försvarsmakten skulle ha ansvaret för personalredovisningen för det civila försvaret förefaller inte heller rimligt.

Centrum för urval

Pliktverkets uppgifter och roll har förändrats under årens lopp. När verket bildades 1995 var huvuduppgiften att ansvara för bemanningen av totalförsvaret. Pliktverket skulle svara för uttagning och redovisning av främst pliktpersonal för både det civila och det militära försvaret. Av dessa uppgifter ansågs personalredovisningen vara den klart dominerande, det vill säga uppgiften att säkerställa att de bemanningsansvarigas krigsorganisationer är uppfyllda.

Under åren har Pliktverkets verksamhet förändrats. Mönstring och inskrivning har fått större betydelse. Detta har bland annat resulterat i att Pliktverket utvecklat nya metoder inom test- och urvalsområdet. Tidigare skulle alla svenska män klassificeras, det vill säga bedömas och skrivas in för tjänstgöring. På senare år har verksamheten inriktats på urval, på att välja ut de personer som är lämpliga för inskrivning till värnplikt och civilplikt.

Den erfarenhet och kunskap som Pliktverket har utvecklat inom test- och urvalsområdet har fått stor betydelse för verkets övriga uppdrag. Sedan flera år medverkar Pliktverket när exempelvis Rikspolisstyrelsen och Kriminalvården rekryterar nya medarbetare. Uppdragen har under åren blivit en alltmer betydelsefull del av verkets verksamhet.

Pliktverkets verksamhet har alltså genomgått stora förändringar. Utifrån kommitténs förslag finns det anledning att tro att det blir ytterligare änd-

ringar. Mönstring och inskrivning kommer i framtiden att tonas ner till förmån för rekrytering av personal till Försvarsmakten. Mot denna bakgrund finns det anledning att fundera på om inte verket ska byta namn. Pliktverket föreslår – Centrum för urval.

Benämningen Centrum för urval beskriver vad som är myndighetens huvuduppgift. Med den benämningen blir det tydligt för medborgarna vad verket arbetar med och vad man kan förvänta sig av myndigheten. Myndighetsnamnet Totalförsvarets pliktverk för tanken till mönstring och inskrivning av totalförsvarspliktiga, men speglar inte helt och hållet Pliktverkets nuvarande verksamhet. Namnet stämmer inte heller överens med de nya uppgifter som Pliktverket kan få i framtiden.

Sammanfattning

Pliktverket instämmer i huvudsak i kommitténs bedömningar och tillstyrker därför i stort sett alla de förslag som kommittén lämnar. På två punkter har dock verket en annan uppfattning än kommittén. Pliktverket delar inte uppfattningen att verket ska upphöra med att informera ungdomar om totalförsvaret (avsnitt 12.1.3 och 15.3). Pliktverket delar inte heller uppfattningen att Pliktverkets testverksamhet på sikt bör konkurrensutsättas (avsnitt 12.2).

Pliktverket finner också anledning att peka på att det finns en risk att kostnaderna för den testverksamhet som det är tänkt att Pliktverket ska svara för, kan bli något högre än vad som anges i betänkandet.

Information om totalförsvaret

Enligt kommittén ska Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ha ansvaret för informationen om försvar och samhällets krisberedskap och Pliktverket ska upphöra med informationsinsatserna, som syftar till att öka ungdomars kunskap om totalförsvaret.

Kommittén anser att Pliktverket ska arbeta med enbart de informationsfrågor som sammanhänger med att verket samlar in uppgifter om de totalförsvarspliktigas personliga förhållanden - den årliga lämplighetsundersökningen. Pliktverket menar att det inte går att skilja den informationen från informationen om andra frågor som rör totalförsvaret. Pliktverket bör därför även i fortsättningen få möjlighet att informera ungdomar om totalförsvaret.

Konkurrensutsatt testverksamhet på sikt

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att Försvarmakten ska ansvara för sin egen personalrekrytering. Verket delar också uppfattningen att verket på konsultbasis ska svara för tester och undersökningar inför antagning till grundläggande och kompletterande militär utbildning. Enligt kommittén bör dock testverksamheten på sikt konkurrensutsättas. Den uppfattningen delar däremot inte Pliktverket.

Pliktverket anser att samhället har ett mycket stort intresse av att uttagningen av Försvarmaktens personal hanteras på ett rättssäkert sätt. Samhället har även starkt intresse av insyn i rekryteringsprocessen. Den testverksamhet som ska föregå rekryteringen av personal till Försvarmakten bör därför skötas av en statlig myndighet.

Testkostnader vid Pliktverket

Kommittén föreslår att Försvarmakten ska vara huvudman för rekrytering av de soldater och sjömän som ska tjänstgöra på frivillig grund. Försvarmakten ska dock inte svara för alla delar som rör personalrekryteringen. Enligt kommittén bör Försvarmakten åläggas att köpa vissa tester från Pliktverket under en övergångsperiod om fem-tio år. Kommittén har uppskattat kostnaden för testerna till cirka 4 000 kronor per provad.

Utgångspunkten för denna beräkning har varit kostnaderna för dagens mönstring. Urvalsmetoderna kan dock behöva anpassas och utvecklas för att de ska ha en hög prognosförmåga även i framtiden. Anledningen är bland annat andra krav och en mer heterogen grupp av provande. Kostnaderna per provad kan då bli något högre.

Kommitténs bedömningar och förslag

Den framtida skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt (kap. 9)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag om skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt.

När totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra värnplikt och civilplikt (9.2)

På de grunder som anges i betänkandet tillstyrker Pliktverket kommitténs förslag att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning görs beroende av att regeringen föreskriver det med hänsyn till försvarsberedskapen.

En allmän skyldighet att fullgöra värnplikt och civilplikt med lång grundutbildning (9.3)

Pliktverket tillstyrker förslaget att skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med längre grundutbildning även ska omfatta kvinnor. Både kvinnors och mäns kompetens behövs.

Möjligheten att med plikt ianspråkta personal som har rekryterats och utbildats på frivillig grund (9.4)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att militär personal som har rekryterats och utbildats på frivillig grund vid behov ska kunna tas i anspråk med plikt. Detta kräver, som utredningen påtalar, att den enskilde skrivs in till värnplikt och därefter blir krigsplacerad. Vad som krävs för inskrivning och krigsplacering får Pliktverket klara ut i samråd med Försvarsmakten.

Den framtida skyldigheten att medverka vid föreskriven utredning om personliga förhållanden (kap. 10)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag om skyldigheten att medverka vid föreskriven utredning om personliga förhållanden.

Den framtida tillämpningen av bestämmelserna om uppgiftsskyldighet (10.3)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att skyldigheten att genomgå mönstring görs beroende av att regeringen föreskriver det med hänsyn till försvarsberedskapen.

I likhet med kommittén anser Pliktverket att det måste finnas en beredskap för att kunna återuppta pliktsystemet om försvarsberedskapen kräver det. Förberedelserna bör bestå i att inhämta uppgifter om totalförsvarspiktigas personliga förhållanden och att registrera dessa uppgifter. Pliktverket anser att dessa uppgifter är nödvändiga för att man med kort varsel ska kunna återuppta pliktsystemet.

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att bestämmelserna om totalförsvarspiktigas skyldighet att medverka till annan utredning enligt 2 kap. 2 § lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt ska vara tillämpliga vid varje tillfälle.

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att verkets webbaserade lämplighetsundersökning ska användas för att samla in uppgifter om de totalförsvarspiktigas personliga förhållanden. Pliktverket delar även ställningstagandet att verket ska ansvara för den verksamheten.

I likhet med kommittén anser Pliktverket att de insamlade uppgifterna ska sparas endast en kort tid. Verket avser därför att ändra nu gällande gallringsfrist från tre år till två år.

En allmän skyldighet att genomgå mönstring (10.4)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att skyldigheten att genomgå mönstring ska omfatta både kvinnor och män. Om både kvinnor och män ska vara skyldiga att tjänstgöra inom totalförsvaret, måste även mönstringen vara könsneutral.

Ansvarig myndighet för rekrytering, tester och uttag av personal på frivillig grund (kap. 12)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag när det gäller frågan om ansvarig myndighet för rekrytering, tester och uttag av personal på frivillig grund.

Verket delar däremot inte kommitténs uppfattning att verket ska upphöra med informationsinsatserna, som syftar till att öka ungdomars kunskap om totalförsvaret.

Försvarsmakten som huvudman (12.1)

På de grunder som anges i betänkandet anser Pliktverket att Försvarsmakten ska vara huvudman för rekrytering av de soldater och sjömän som ska tjänstgöra på frivillig grund. Försvarsmakten behöver dock inte utföra alla delar i rekryteringsprocessen i egen regi.

Tillvaratagande av Pliktverkets kompetens med Försvarsmakten som huvudman (12.1.2)

Försvarsmaktens verksamhet är unik och det är viktigt att medborgarna har förtroende för tillvägagångssättet vid rekrytering till myndigheten. Pliktverket menar därför att det är mycket värdefullt om en oberoende part deltar i Försvarsmaktens urvalsprocess. Detta kan man uppnå om Pliktverket på uppdrag av Försvarsmakten ansvarar för vissa delar av urvalsprocessen. Pliktverket bör lämpligen utföra tester och undersökningar inför antagning till grundläggande och kompletterande militär utbildning samt inför fortsatt tjänstgöring inom Försvarsmakten. Pliktverket tillstyrker därför kommitténs förslag att Försvarsmakten ska åläggas att köpa dessa tjänster av verket.

Med en sådan lösning är det viktigt att rollfördelningen och ansvarsförhållandena är tydliga. Utformningen av de aktuella delarna i urvalsprocessen bör naturligtvis ske i en dialog mellan myndigheterna. Med sin kunskap om de faktiska förhållandena anger Försvarsmakten vilka krav som ska ställas på dem som ska antas, medan Pliktverket med sin urvals- metodologiska kompetens har det yttersta ansvaret för de metoder som används.

Pliktverket kan utföra fler tjänster åt Försvarsmakten (egen rubrik)

Pliktverket har även möjlighet att tillhandhålla fler tjänster, exempelvis att informera, hantera ansökningar och genomföra webbaserade tester av de sökande. Verket har lång erfarenhet och gedigen kunskap inom dessa områden samt nödvändig teknik för att genomföra denna typ av verksamhet. Enligt Pliktverket blir det både effektivare och billigare om Försvarsmakten köper dessa tjänster av verket – åtminstone under en övergångsperiod. Att bygga upp motsvarande kompetens och utveckla det datorstöd som krävs vid Försvarsmakten tar tid och kräver också stora andra resurser.

Pliktverket utgår ifrån att Försvarmakten får rätt att köpa de tjänster av Pliktverket som den anser att den behöver.

Pliktverkets övriga kompetensområden (12.1.3)

Pliktverkets informationstjänst

Kommittén anger i betänkandet att Pliktverket har byggt upp en omfattande erfarenhet av informationsarbete, inte minst när det gäller information till unga människor. Enligt kommittén är det viktigt att dessa erfarenheter tas till vara, oavsett vilken myndighet som i framtiden ska svara för verksamheten. Trots detta föreslår kommittén att Pliktverket inte ska arbeta med frågor som rör totalförsvarsinformation till ungdomar. Pliktverket menar att detta förefaller något ologiskt.

Enligt kommittén ska Pliktverket arbeta enbart med de informationsfrågor som sammanhänger med att verket samlar in uppgifter om de totalförsvarspliktiga personliga förhållanden - den årliga lämplighetsundersökningen. Syftet med att ta in dessa uppgifter är att skapa en beredskap för att pliktsystemet ska kunna återupptas. Pliktverkets uppgift i denna del är alltså att förvalta det "vilande" pliktsystemet. Verket menar att det inte går att skilja den informationen från informationen om andra frågor som rör totalförsvaret. Mot den bakgrunden är det egendomligt att Pliktverket inte ska informera ungdomar om totalförsvaret.

Enligt kommittén ska Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ha samordningsansvaret för informationen om försvar och samhällets krisberedskap. Möjligen är det underförstått att Pliktverket ska delta i detta arbete. Om så är fallet måste detta avspeglas i Pliktverkets uppdrag. Även finansieringen måste klargöras.

Pliktverket roll vid test av militär personal under en övergångsperiod (12.2)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att mycket talar för att den testverksamhet som Pliktverket ska bedriva på uppdrag av Försvarmakten inte ska konkurrensutsättas. Kvaliteten i form av likvärdighet och prognosförmåga skulle äventyras, liksom förmågan att snabbt åter kunna genomföra allmän mönstring. Enligt kommittén bör dock testverksamheten på sikt kunna konkurrensutsättas. Pliktverket delar inte den uppfattningen.

Pliktverket delar uppfattningen att staten som huvudregel inte bör verka på konkurrensutsatta marknader, men det måste finnas möjlighet att göra vissa undantag.

Undantag bör medges då det handlar om en myndighet med särskild och unik kompetens, som marknaden inte kan tillhandhålla. Undantag bör även medges om det finns ett uttalat samhällsintresse. Det kan röra sig om en vara eller en tjänst som samhället har stort behov av och som av något skäl enbart staten bör tillhandhålla.

Pliktverket anser att samhället har ett mycket stort intresse av att uttagningen av personal till Försvarmakten hanteras på ett rättssäkert sätt. Samhället har även starkt intresse av insyn i rekryteringsprocessen. Sammantaget talar allt för att en oberoende i förhållande till Försvarmakten statlig myndighet bör ha hand om testerna inför antagning till grundläggande och kompletterande militär utbildning samt inför fortsatt tjänstgöring inom Försvarmakten. Samma resonemang kan föras när det gäller rekrytering till andra statliga myndigheter som exempelvis Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården och Tullverket.

Den finansiella relationen mellan Försvarmakten och Pliktverket - uppdragsstyrning och avgiftsfinansiering (12.3)

Pliktverket delar kommitténs ställningstagande att Pliktverkets testverksamhet ska avgiftsfinansieras. Avgiftsfinansiering innebär större krav på såväl beställare som utförare. Detta innebär att effektiviteten ökar.

En frivillig militär utbildning (kap. 13)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att inrätta en grundläggande och en kompletterande militär utbildning, samt de övriga förslag som sammanhänger med detta (antagning, förmåner, medinflytande m.m.). Benämningen rekryt bör ersättas av benämningen aspirant enligt Pliktverket.

Behovet av en militär grundutbildning – utgångspunkter (13.1)

På de grunder som anges i betänkandet tillstyrker Pliktverket kommitténs förslag att inrätta en grundläggande militär utbildning och en kom-

pletterande militär utbildning. Verket kan däremot inte bedöma hur lång utbildningstid som är nödvändig. Pliktverket tillstyrker också förslaget att den grundläggande militära utbildningen ska vara utgångspunkt för alla frivilliga engagemang inom Försvarsmakten.

Pliktverket tillstyrker vidare kommitténs förslag att den enskilde bara ska behöva utföra de uppgifter som är direkt kopplade till utbildningsmålen. Detta betyder bland annat att ordnings- och bevakningsuppgifter får innefattas i utbildningen endast om det är nödvändigt för att uppnå utbildningsmålen. Verket vill dock erinra om att ett stort antal värnpliktiga är inskrivna till vakt- och bevakning med planerad inryckning under hösten 2010. Med utgångspunkt från regeringens beslut Fö2008/3222/MIL kommer de att erbjudas att fullgöra sin tjänstgöring på frivillig basis.

För att markera det systemskifte som kommitténs förslag ändå innebär föreslår Pliktverket att den som genomgår grundläggande och kompletterande militär utbildning ska benämnas aspirant. Kommitténs förslag – rekryt – bör inte användas eftersom det sedan länge är allmänt förknippat med ett pliktsystem.

Antagning till grundläggande militär utbildning (13.2)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att den som ska antas till grundläggande militär utbildning ska ha genomgått fysiska, medicinska och psykologiska tester. Verket tillstyrker även förslaget att Försvarsmakten ska få lämna ytterligare föreskrifter om vilka krav som ska ställas för antagning till grundläggande militär utbildning.

Särskilt om säkerhetsprövning och kontroll av den som ska antas till grundläggande militär utbildning (13.2.2)

Pliktverket delar Försvarsmaktens uppfattning att man i samband med rekrytering till grundläggande militär utbildning behöver få göra kontroller mot Rikspolisstyrelsens misstanke- och belastningsregister. Försvarsmakten behöver registeruppgifterna så att ett nekande besked om antagning till utbildningen kan lämnas så tidigt som möjligt. Att få besked om den enskildes lämplighet först vid säkerhetsprövning och registerkontroll är inte effektivt. Det tar alltför lång tid, vilket är en nackdel både för den enskilde och för Försvarsmakten. Pliktverket delar därför kommitténs uppfattning att det bör utredas i särskild ordning om Försvarsmakten bör få tillgång till uppgifter ur dessa register.

Test och urval (13.2.3)

Allmänt om test och urval (egen rubrik)

Urval är den del i rekryteringsprocessen där man väljer ut de sökande som har de bästa förutsättningarna. För att få ett effektivt urvalssystem måste förutsättningarna för det specifika urvalet beaktas utifrån en rad aspekter.

Att bedöma individers psykiska, fysiska och medicinska förutsättningar är många gånger en etiskt känslig och en integritetskänslig verksamhet. Det är därför viktigt att urvalet genomförs på ett korrekt sätt och att man bedömer det som är relevant. Urvalet är ett viktigt exponeringstillfälle för berörda organisationer och bör därför utformas så att det stärker förtroendet för verksamheterna. De metoder som används ska vara tillförlitliga och relevanta. Detta är viktigt av rättsäkerhetsskäl och inte minst av metodologiska skäl.

För att få god prognosförmåga behöver de egenskaper som mäts vara relevanta. De behöver därför vara någorlunda stabila över tid och de använda metoderna måste kunna ge likvärdiga resultat vid upprepade mätningar. Urval är resurskrävande och det är viktigt att kunna bedöma om urvalet är kostnadseffektivt och om metoderna behöver förändras. Det därför angeläget att urvalet utformas så att det kan utvärderas.

Tester inför en grundläggande militär utbildning

Urvalet till den grundläggande militära utbildningen bör ha fokus både på att välja de individer som är lämpligast och att välja bort de olämpliga. Det är ofrånkomligt att utbildningen kommer att attrahera en stor grupp med sökande som är mindre lämpliga. Det är viktigt att den gruppen identifieras, vilket kräver goda urvalsmetoder.

Metodologiskt bör urvalet till en grundläggande militär utbildning ha stora likheter med dagens mönstring. Det vill säga ha god vetenskaplig grund och präglas av en hög grad av systematik och likvärdighet. Informationen från urvalet bör även få stor betydelse inför beslut om fortsatt engagemang inom Försvarsmakten, framförallt då forskning visat att det är svårt att göra likvärdiga bedömningar av utbildnings- och arbetsprestation.

Urvalet bör inledas med att ta bort de som man redan tidigt bedömer har otillräckliga förutsättningar. Därefter bör huvuddelen av de sökande ge-

nomgå psykologiska, fysiska och medicinska tester liknande de som idag används vid mönstringen.

För att behålla en hög prognosförmåga behöver dock metoderna ses över och anpassas till att de sökande kommer att ingå i en betydligt mer heterogen grupp än de mönstrande och till att kraven är annorlunda. Detta gäller inte minst den semistrukturerade psykologintervjun. Man bör till exempel noga undersöka grunderna för motivationen. Samtidigt som motivation kan ha stor betydelse är det en faktor som snabbt kan förändras, vilket begränsar dess långsiktiga prognosvärde.

Det är också viktigt att uppmärksamma att metoderna kan ha olika prognosförmåga i olika grupper, exempelvis mellan kvinnor och män eller mellan yngre och äldre, och att olika grupper därmed kan missgynnas på osakliga grunder. En kvalificerad arbetsanalys bör därför ligga till grund för utvecklingen och anpassningen av metoderna. Vidare är det angeläget att löpande följa upp och utvärdera metoderna i urvalet så att detta kan förbättras.

Beslut om tillträde till den grundläggande militära utbildningen fattas på central nivå (13.2.4)

Pliktverket delar uppfattningen att beslutet om antagning till den grundläggande militära utbildningen bör fattas på central nivå. Det är viktigt att det första urvalet håller en hög och likvärdig kvalitet.

Utformning och kvalitetssäkring av den grundläggande militära utbildningen (13.3)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att det är viktigt att kvalitetssäkra den grundläggande militära utbildningen. Utbildningsresultaten kommer att vara en del i underlagen inför fortsatt engagemang. Det är därför av stor vikt för såväl enskilda individer som Försvarsmakten att resultaten från olika utbildare är likvärdiga. Stor vikt bör läggas på att ta fram bedömningsunderlag som möjliggör likvärdiga och relevanta bedömningar. Fokus bör därför ligga på bedömning av kunskaper och färdigheter. Utbildningsresultaten är även ett viktigt underlag för att kunna utvärdera och utveckla urvalsmetoderna.

Trots att det inte är det primära syftet kommer utbildningen att omfatta en bedömning av andra aspekter än kunskaper och färdigheter, framför allt för att välja bort olämpliga individer. Det är angeläget att denna be-

dömning sker på en rättssäker grund då den kan få mycket stor betydelse för dem som är berörda.

Medinflytande och tillsyn av frivillig militär utbildning (13.6)

Det är bra att kommittén så tydligt markerar behovet av medinflytande och tillsyn i ett personalförsörjningssystem som är baserat på frivillighet. Med tanke på Försvarmaktens trovärdighet och attraktionskraft är det viktigt att myndigheten kan visa att den lever upp till de ideal den ytterst ska värna. Medinflytande och en väl fungerande tillsyn har dessutom stor betydelse för utbildningskvaliteten.

Principer för rekrytering (kap. 14)

Pliktverket delar kommitténs slutsatser och ställningstaganden när det gäller marknadsföring och principer för rekrytering. Pliktverket anser dock att det är angeläget att ha en helhetssyn på kommunikationen som berör Försvarmakten. Kommunikationen som syftar till att informera om Försvarmakten och dess uppdrag och den kommunikation som syftar till att rekrytera personal behöver därför samordnas.

Lärdomar av dagens rekryteringsverksamhet (14.2)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att bilden av Försvarmakten och dess verksamhet är viktig för att attrahera sökande. Pliktverket delar också uppfattningen att det är viktigt att göra en distinktion mellan den information som syftar till att informera om Försvarmakten och dess uppdrag och den kommunikation som syftar till att rekrytera personal. Verket vill dock framhålla att de olika delarna alltid hänger samman. Även andra grupper än den primära målgruppen tar del av rekryteringsinformation. Informationen måste därför uppfattas som saklig och ärlig inte bara av målgruppen utan av allmänheten i övrigt för att förtroendet för Försvarmakten inte ska påverkas negativt.

Vikten av behovsanalys (14.3)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning om behovet av en kvalificerad behovsanalys inför övergången till ett personalförsörjningssystem baserat på frivillighet för att kunna attrahera rätt sökande genom olika marknads-

föringsåtgärder. Verket vill betona vikten av att beakta att den aktuella målgruppen är heterogen och att individer agerar målstyrt.

Bland potentiella sökande kommer de personliga målen att variera stort. Olika faktorer kommer att ha betydelse för såväl enskilda sökande som för grupper av sökande. Vissa sökande kommer främst att söka sig till Försvarsmakten medan andra kommer att inrikta sig på specifika tjänster. Det är därför viktigt att samtliga förutsättningar är tydliga under såväl utbildning som fortsatt tjänstgöring.

Pliktverket delar även kommitténs åsikt att det är viktigt att Försvarsmakten snarast fastställer kraven för dem som söker den militära grundutbildningen och att myndigheten ser över sina befattningsbeskrivningar. I vart fall de mer specifika kraven bör fastställas efter en noggrann arbetsanalys. För att kunna optimera urvalsmetoderna bör denna analys ske i samverkan med Pliktverket.

Principer för Försvarsmaktens framtida rekrytering till en grundläggande militär utbildning (14.4)

Marknadsföring av Försvarsmakten som attraktiv arbetsgivare (14.4.1)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att en av de avgörande faktorerna för en framgångsrik rekrytering är den enskildes och samhällets förtroende för Försvarsmaktens verksamhet. Den enskilde måste därför bli mottagen på ett bra sätt under utbildningen och också uppleva att utbildningen är meningsfull. Andra betydelsefulla faktorer är de villkor som kommer att gälla, tjänsternas meritvärde samt möjligheterna till fortsatt tjänstgöring. Inte bara förmåner är av värde för de sökande utan villkoren i stort, exempelvis möjligheterna att bryta ett kontrakt. Har de som antas till den militära grundutbildningen fått realistiska förväntningar ökar trivseln och fler stannar längre inom Försvarsmakten.

Dimensionering av kommunikations- och marknadsföringsverksamheten (14.4.2)

Pliktverket delar kommittén slutsats att det viktigaste urvalet bör göras före den militära grundutbildningen. Det är bäst för individen och det mest kostnadseffektiva för Försvarsmakten. Ett sådant tillvägagångssätt bidrar till att minimera antalet som inte kommer att klara utbildningen eller som man senare bedömer som olämpliga att tjänstgöra inom Försvarsmakten. Att i stor utsträckning använda grundutbildningen som ur-

valsinstrument skulle dessutom bli dyrbart, påverka den pedagogiska situationen negativt samt bli allt för godtyckligt.

Forskning visar att det är svårt att under utbildning och arbete bedöma mjuka faktorer som personlig lämplighet på likvärdigt sätt, både då förhållandena mellan olika grupper kommer att skilja sig åt och då bedömaren visar sig göra olika värderingar. Resultaten från Pliktverket bör därför få stor betydelse inför beslut om fortsatt engagemang inom Försvarmakten.

Med det förfaringssätt som kommittén föreslår kommer Pliktverket ha ansvaret att bedöma de sökandes personliga förutsättningar medan ansvariga utbildningsbefäl bedömer kunskaper och färdigheter. Givetvis bör utbildningsbefälen även vara vaksamma på olämplighet, men det är viktigt för befälen och den enskilde att formerna och grunderna för denna bedömning är tydliga. Vidare innebär kommitténs förslag att testresultaten från Pliktverket och den enskildes erfarenheter och prestationer under utbildningen ger förbanden ett mycket bra underlag för att bedöma om den enskilde har möjlighet att gå vidare till annan tjänstgöring. Man bör givetvis sträva efter att ”matcha” den sökandes intressen med de befattningar som kan vara aktuella.

Principer för rekrytering till fortsatt engagemang under den grundläggande militära utbildningen (14.4.4)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning om vikten av rekryteringsfrämjande insatser under utbildningen. Visar förbanden ett stort engagemang ökar den enskildes vilja att fortsätta inom Försvarmakten.

Principer för information, folkförankring och försvarets framtida kommunikation gentemot allmänheten (kap. 15)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag när det gäller ansvaret för samordningen av informationsinsatser inom området försvar och samhällets krisberedskap. Pliktverket bör få en tydlig roll när det gäller informationsinsatser inom området totalförsvar.

Ansvarig myndighet (15.2)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att informationsinsatserna inom området försvar och samhällets krisberedskap behöver samordnas. Verket delar också uppfattningen att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ska svara för denna samordning.

Information om försvar och samhällets krisberedskap i samband med skyldigheten att medverka vid utredning om sina personliga förhållanden (15.3)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att samtliga kvinnor och män som åläggs att medverka till utredning om sina personliga förhållanden ska informeras om försvaret och samhällets krisberedskap. Genom att informationen når samtliga unga kvinnor och män ger det också en tydlig signal om att försvar och samhällets krisberedskap angår hela befolkningen. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bör ha ansvaret för att utarbeta denna information.

Pliktverket har under avsnitt 12 redovisat hur viktigt det är att myndigheten får en tydlig roll när det gäller totalförsvarsinformation till unga. Verket har lång erfarenhet och bred kompetens inom detta område. Dessutom finns det ett klart samband mellan informationsinsatsen om försvar och samhällets krisberedskap och den efterföljande insamlingen av uppgifter om totalförsvarspliktigas personliga förhållanden som kommittén anser att Pliktverket ska ansvara för. Flera goda skäl talar alltså för att Pliktverket bör delta i informationsinsatserna om försvar och samhällets krisberedskap.

Information om försvar och samhällets krisberedskap till allmänheten (15.4)

Pliktverket delar uppfattningen att Public Service kan vara en bra kanal för information om försvar och krisberedskap. Skolan är naturligtvis en viktig arena men möjligheterna torde realistiskt sätt vara begränsade.

Den framtida personalredovisningen inom försvaret (kap. 16)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag som rör den framtida personalredovisningen inom försvaret.

Det framtida behovet (16.2)

Ansvarig myndighet för personalredovisning och registerverksamhet (16.2.1)

Pliktverket delar kommitténs bedömning att det ska finnas en beredskap för att kunna återuppta pliktsystemet om försvarsberedskapen kräver det. För att detta ska vara möjligt krävs bland annat en fungerande personalredovisning. Det måste finnas ett centralt register över personal som kan tas i anspråk för att tjänstgöra vid höjd beredskap och krig. Ett sådant register säkerställer dessutom att ingen person är placerad på flera befattningar inom totalförsvaret, vilket är en förutsättning för att pliktsystemet ska fungera.

Pliktverket tillstyrker därför kommitténs förslag om att det ska finnas en centraliserad personalredovisning även när skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt respektive att genomgå mönstring inte tillämpas. Pliktverket tillstyrker också förslaget att Pliktverket ska vara ansvarig för denna verksamhet.

Pliktverket tillstyrker vidare kommitténs förslag om en översyn av vilka myndigheter som bör ha kvar sin uppgiftsskyldighet även när skyldigheterna att fullgöra värnplikt och civilplikt respektive genomgå mönstring inte tillämpas.

För att Pliktverket snabbt ska kunna återuppta mönstring och inskrivning är det absolut nödvändigt att verket har tillräckligt många medarbetare med kompetens att utföra uppgifterna. Det är vidare oklart vilken typ av hot som kan leda till att mönstringen återinförs. Det innebär att det är extra viktigt att det finns bred kompetens som kan anpassas efter de behov som uppstår.

Ett kostnadseffektivt sätt att upprätthålla denna kompetens och flexibilitet är att Pliktverket även framöver genomför urval för polisens och kri-

minalvårdens räkning. Genom att samutnyttja Pliktverkets urvalskompetens uppnår man värdefulla synergieffekter, inte minst ekonomiska.

En centraliserad personalredovisning bör finansieras med anslag (egen rubrik)

För att Pliktverket ska kunna upprätthålla en centraliserad personalredovisning måste verket ha nödvändiga resurser i form av såväl personal som administrativa system. Personalen måste ha kunskap om gällande regelverk och om hur de administrativa systemen fungerar. Till detta kommer även kravet att kunna fatta myndighetsbeslut m.m.

En fungerande personalredovisning förutsätter också att man kan utföra disponibilitetskontroller. Kan verket inte göra detta riskerar man att nyckelpersoner tas i anspråk av mer än en bemanningsansvarig myndighet eller organisation. För att Pliktverket ska kunna upprätthålla dessa förmågor krävs ekonomiska resurser samt att finansieringen klaras ut.

Verket anser att mycket talar för att en centraliserad personalredovisning ska vara anslagsfinansierad. Att föra ett register över personer som kan tjänstgöra under höjd beredskap och krig och att ha beredskap för att kunna kalla dem till tjänstgöring är i grunden en verksamhet som samhället bör stå för. Det är inte rimligt att enskilda myndigheter och organisationer ska stå för detta eftersom det inte existerar ett reellt kundförhållande.

Även uppgiften att göra disponibilitetskontroll bör vara anslagsfinansierad. Om de bemanningsansvariga måste betala för kontrollerna är risken stor att de inte blir gjorda. Detta skulle innebära att många blir ianspråktagna av flera myndigheter och organisationer.

Om behovet av personalredovisning för det militära försvaret (16.2.2)

Pliktverket tillstyrker kommitténs förslag att Försvarsmakten bör åläggas att informera Pliktverket om vilka totalförsvarspliktiga som har gjort frivillig militär utbildning eller tjänstgjort inom Försvarsmakten. De uppgifterna är nödvändiga för att pliktsystemet ska kunna återupptas. I vissa fall kan informationen leda till att den enskilde blir inskriven för värnplikt och krigsplacerad. Har den enskilde kanske bara fullgjort en kortare tjänstgöring blir uppgifterna registrerade enbart för framtida behov.

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att uppgiftsskyldigheten kan regleras i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Verket delar vidare kommitténs uppfattning att uppgifterna kan registreras i Pliktver-

kets informationssystem (Plis) med stöd av lagen (1998:938) om behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga.

Om behovet av personalredovisning för det civila försvarets behov (16.2.3)

Enligt Pliktverket skulle ett centralt kompetensregister för totalförsvaret och samhällets krisberedskap innebära stora fördelar för samhället. I ett sådant register kan man registrera personer med viss utbildning, examina, legitimation etc. som kan användas vid allvarliga påfrestningar på samhället och vid höjd beredskap eller krig.

Pliktverkets system för personalredovisning kan med relativt få kompletteringar utvecklas så att det motsvarar kraven för ett nationellt kompetensregister.

Verket delar kommitténs uppfattning att det inte är problemfritt att införa ett sådant register. Det kan bli svårt att få in de uppgifter som behövs. Det finns även uppenbara integritetsproblem med att skapa ett sådant register. Pliktverket anser dock att frågan bör utredas närmare.

Så länge frågan om ett nationellt kompetensregister inte är slutgiltigt avgjord finns det inte skäl att införa uppgiftsskyldighet inom det civila försvaret. Pliktverket anser därför att det i dagsläget inte ska införas en skyldighet för myndigheter och organisationer inom det civila försvaret att informera Pliktverket om bland annat de totalförsvarspliktigas tjänstgöring, när skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt inte tillämpas.

Även om det inte finns någon uppgiftsskyldighet är det självfallet inget som hindrar att myndigheterna och organisationerna ändå informerar Pliktverket. Rikspolisstyrelsen kan, som kommittén påpekar, lämna information om de som genomfört frivillig utbildning till beredskapspolis. Med stöd av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt kan Pliktverket skriva in dem för civilplikt och därefter krigsplacera dem. Detta förutsätter naturligtvis att Rikspolisstyrelsen begär detta av verket.

Genomförande av en övergång till en på frivillighet baserad personalförsörjning (kap. 17)

Pliktverket delar kommitténs uppfattning att ett genomförande med en brytpunkt är mer praktiskt och ekonomiskt än ett system där plikt blandas med frivillighet. Pliktverket har därför inget att erinra mot kommit-

téns förslag om när de nya bestämmelserna ska börja tillämpas och de övergångsbestämmelser som kopplas till ikraftträdandet.

Pliktverket har inte heller något att erinra mot kommitténs bedömning av det sammanlagda årliga rekryteringsbehovet till den grundläggande militära utbildningen. Stor variation från år till år i antalet som ska testas medför, för Pliktverkets del, inte bara en utmaning vad gäller organisation och bemanning utan också att styckepriset om 4 000 kr/testad kan komma att öka något. Priset är enligt kommitténs förslag baserat på en volym om 18 000 testade/år.

Åtgärder och övergångsregler vid genomförandet (17.5)

Försvarsmakten (17.5.1)

Pliktverket delar kommitténs bedömning att Försvarsmakten omedelbart behöver inleda en översyn av de krav som bör ställas på dem som söker den grundläggande militära utbildningen. För att få en rationalitet i hela urvalsförfarandet bör analysen även omfatta vilka krav som gäller för de tjänster som kan bli aktuella vid fortsatt engagemang.

Det är även viktigt att se över urvalsmetoderna för att kunna säkerställa kvaliteten och uppnå hög likvärdighet och hög prognosförmåga i urvalet. Försvarsmaktens översyn av kraven bör därför ske i nära samverkan med Pliktverket och gärna också i samverkan med en forskningsinstitution som Försvarshögskolan. Det är angeläget att tillräckliga medel avsätts för detta arbete.

Konsekvenser av kommitténs förslag (kap. 18)

Förslagets betydelse ur ett kostnadsperspektiv (18.3)

Test och urvalsverksamhet (18.3.2)

Administration och urval vid Försvarsmakten

Det förhållandet att Försvarsmakten ska bli huvudman för sin egen personalförsörjning innebär enligt kommittén att myndigheten bland annat ska fatta beslut om tillträde till den grundläggande militära utbildningen. Pliktverket delar den uppfattningen.

Verket anser däremot inte att Försvarsmakten måste genomföra alla delarna av rekryteringsverksamheten i egen regi. Försvarsmakten behöver inte bygga upp en egen organisation för att exempelvis hantera intresseanmälningar eller att genomföra lämplighetsundersökning av de sökande. Pliktverket anser att det är mer kostnadseffektivt om Försvarsmakten köper dessa tjänster av verket, som har nödvändig kompetens och tekniskt stöd för att genomföra sådan verksamhet. Pliktverket förutsätter att Försvarsmakten får rätt att köpa tjänster inom området personalrekrytering om den anser att den behöver det. Detta har Pliktverket tidigare redovisat under avsnitt 12.1.

Testkostnader vid Pliktverket

Kostnaderna för att genomföra testerna har kommittén beräknat till totalt 72 miljoner kronor, cirka 4 000 kronor per prövad, givet att 18 000 personer prövas. Utgångspunkten för denna beräkning har varit kostnaderna för dagens mönstring.

Mönstrande är en förhållandevis homogen grupp. I ett nytt system som bygger på frivillighet och har tydligt fokus på internationella insatser kommer de sökandes ålder, kunskaper och erfarenheter att variera mer. Detta innebär bland annat att arbetssätt och urvalsmetoder behöver ses över och utvecklas – inte minst de psykologiska metoderna. Som grund för utvecklingsarbetet behöver därför Pliktverket genomföra en kvalificerad arbetsanalys.

Ett förändrat arbetssätt och anpassade metoder kan innebära att kostnaderna per prövad blir något högre. Kraftigt förändrade testvolymerna kan också påverka kostnaderna.

Förslagets betydelse för kostnader vid andra myndigheter (18.4)

Förslagets betydelse för kostnader vid Pliktverket (18.4.1)

När det gäller förslagets betydelse för kostnaderna vid Pliktverket hänvisas till verkets svar på regeringsbeslut Fö2008/3223/MIL.

Beredning och beslut

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende har närvarit tillförordnade generaldirektören Birgitta Ågren, beslutande, samt chefsjuristen Kjell Kastman, föredragande.

Birgitta Ågren
Tf generaldirektör

Kjell Kastman
Chefsjurist

Sändlista

Försvarsmakten
Försvarshögskolan
Värnpliktsrådet
Centrum för vapenfrihet
Officersförbundet

VL
Samtliga avdelningar
Pliktverkets insynsråd